

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Природничо-географічний факультет
Кафедра біології людини та тварин

Бабенко Валерія Андріївна

**ГОРОБЦЕПОДІБНІ ПТАХИ С. КАЛИНІВКА ТА ЙОГО ОКОЛИЦЬ
РОМЕНСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Спеціальність 014 Середня освіта (Біологія)
Галузь знань 01 Освіта

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеню бакалавра

Науковий керівник

_____І.Р. Мерзлікін,
кандидат біологічних наук, доцент, доцент
кафедри біології людини та тварин

«_____» _____2021 року

Виконавець

_____ ...В. А. Бабенко

«_____» _____ 2021 року

Суми 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1	
МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	5
РОЗДІЛ 2	
ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ ХАРАКТЕРИСТИКА РАЙОНУ ДОСЛІДЖЕНЬ....	6
РОЗДІЛ 3	
БІОЛОГО-ЕКОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПТАХІВ.....	9
РОЗДІЛ 4	
ПОВИДОВІ НАРИСИ.....	14
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36

ВСТУП

Актуальність теми. Вивченням птахів Сумської області вже займалися Н. Н. Сомов [16], І. Б. Волчанецкий [2], М. Є. Матвієнко [10], М. П. Книш [4, 5, 6], Є. О. Лебідь і І. Р. Мерзлікін [11, 12, 13] та інші дослідники. Проте птахів села Калинівка та його околиць достеменно ніхто не вивчав. Оскільки птахи чутливі до факторів навколишнього середовища, необхідно постійно проводити моніторинг орнітофауни на території Сумської області. Дослідження птахів в селі Калинівка та його околицях Роменського району допоможе мати цілісну картину орнітофауни всієї Сумщини.

Мета дослідження: вивчення птахів ряду горобцеподібні у селі Калинівка та його околицях Роменського району Сумської області.

Завдання дослідження:

1. Вивчити видовий склад птахів та їх чисельність в районі досліджень.
2. З'ясувати розподіл птахів по різних місцеперебуванням в районі досліджень.
3. Виявити чинники, які впливають на чисельність птахів в районі досліджень.

Об'єкт дослідження: птахи ряду горобцеподібні.

Предмет дослідження: видовий склад птахів та їх чисельність, розподіл птахів по різних місцеперебуванням та чинники, які впливають на чисельність птахів.

Методи дослідження: загально прийняті методи орнітологічних досліджень – спостереження за птахами за допомогою бінокля.

Елементи наукової новизни одержаних результатів: встановлений видовий склад птахів ряду горобцеподібні села Калинівка та його околиць, їх відносна чисельність, терміни весняних та осінніх міграцій деяких видів птахів і їх стаціональний розподіл.

Практичне значення одержаних результатів: дані отримані в ході досліджень мають певне значення для подальшого вивчення орнітофауни Сумської області і можуть бути використані у моніторингових дослідженнях у цьому районі.

Апробація результатів та публікації: результати досліджень доповідались на I Всеукраїнській заочній науковій конференції «Освітні та наукові виміри природничих наук», присвяченої 90-річчю заснування природничо-географічного факультету Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка, яка відбулася 8 грудня 2020 року.

По результатам досліджень в матеріалах конференції була зроблена публікація [1].

РОЗДІЛ 1

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження проводилося в селі Калинівка Роменського району Сумської області та його околицях із 1 грудня 2018 до 1 квітня 2021 року.

За птахами спостерігали під час екскурсій у вранішні та передвечірні години, коли у птахів найвища активність. Кожного разу проходилася відстань не менше одного кілометра у кожній із стацій. Птахів спостерігали у восьмикратний польовий бінокль.

Для активізації вокалізації та приваблювання птахів певних видів ми використовували записи їх співів і транслювали їх через переносну звукову колонку. Для спостереження за гніздовою поведінкою птахів ми користувалися мінікамерою.

Птахів визначали за польовими визначниками Г. В. Фесенко і А. А. Бокотєя [17] та І. В. Марисової і В. С. Талпоша [9].

Знайдені гнізда визначали за допомогою визначника А. В. Михеєва [13].

РОЗДІЛ 2

ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ РАЙОНУ ДОСЛІДЖЕНЬ

Калинівка це невелике село Роменського району Сумської області, яке розташоване на лівому березі річки Ромен. Досліджувана територія займає приблизну площу 500 га, а саме село займає приблизно 200 га. Його населення складає 577 чоловік. Приблизно 20% дворів у селі покинуті.

У селі є великий сільський яблуневий сад із густою трав'янистою рослинністю, серед якої переважають різноманітні злаки, кропива дводомна, кропива глуха, конюшина гірська, пирій повзучий, кульбаба лікарська. Покинуті господарства заростають такими рослинами як щиріця, лобода біла, кропива дводомна, глуха кропива, молочай гострий, молочай огородній, дикий виноград, а також кущами бузини чорної.

Клімат на досліджуваній території м'який, помірно-континентальний. Зима прохолодна, літо помірно жарке. Середня температура повітря в січні – $7,1^{\circ}\text{C}$, в липні $+19,9^{\circ}\text{C}$. Період з температурою понад $+10^{\circ}\text{C}$ становить 150-160 днів. Абсолютний мінімум температури повітря -36°C , абсолютний максимум $+38^{\circ}\text{C}$. Річна кількість опадів – 460- 520 мм. Найбільша кількість опадів припадає на липень [3].

Повз село протікає річка Роменка. Ширина річки 10 метрів, а глибина 2–2,5 метри до шлюзу та 1 метр після шлюзу. Русло штучне. Береги круті, висотою до 1 м. Рослинність берегів представлена травами такими як: осока, пирій повзучий, хвощ болотяний, кропива дводомна, лопух великий, череда, кульбаба лікарська, полин звичайний та інші. По обидва боки річки за 30 м від берегів посаджені лісосмуги, де ростуть такі дерева як вільха та берест, також в лісосмузі зустрічаються кущі бузини та верби козячої.

В районі досліджень знаходиться Роменська осушувальна система, яка існує з 1933 р. для осушення торф'яних боліт. Загальна площа осушеної

території приблизно 100 га. Вся територія пронизана канавами, які зазвичай не пересихають до кінця липня. Всі канали поросли густими кущами верби козячої, а береги густою осокою та кропивою. Також на даній території знаходиться старе русло річки Роменки, яке зараз тече по новому річищу. Його ширина варіює від 3 до 15 метрів, а в одному місці досягає 30 метрів. Глибина від 1,5 до 3 метрів, а в найширшому місці 6 метрів. Берег пологий, рослинність представлена різними видами дерев та кущів. Серед трав'янистих рослин переважають різні види осоки, очерет звичайний, рогіз широколистий та рогіз вузьколистий, кропива дводомна та лепеха звичайна. Кущі представлені вербою козячою, а дерева – вербою ламкою.

Окрім річки на околицях села є 5 ставків: «Богівка», «Ненадівка», «Пилорама», «Омельків» та «Ліоновський». «Богівка» знаходиться на північному заході від села у мішаному лісі. Глибина ставка близько 2 м., а його площа близько 0,9 га. Береги густо порослі різними видами осок та очеретом звичайним. На одному березі ставка росте широколистяний ліс із переважанням липи та дубу, на іншому березі знаходиться пагорб із трав'янистою рослинністю, найпоширенішими травами є злакові, серед яких переважає пирій повзучий, грицики звичайні, цикорій дикий та парило звичайне.

«Ненадівка» це ставок, який розташований на півночі від села. Його утворили загативши струмок у 2004 році. Він знаходиться в широколистяному лісі. Глибина ставка до 1,5 метра, площа 0,7 га. Береги круті, порослі осоками. Серед дерев переважають липа, акація біла та дуб.

Ставки «Пилорама», «Омельків» та «Ліоновський» були створені на одному струмку і мають схожу рослинність. Ставки розташовані на північному сході від села. «Пилорама» має площу 0,5 га, глибина до 2 метрів, «Омельків» ставок 0,3 га, глибина до 4 метрів, а «Ліоновський» має найбільшу площу 3,3 га і він є найглибший – до 10-12 метрів. Береги ставків круті та обривисті із бідною рослинністю. Різні види осок і очерет звичайний ростуть лише у верхів'ях ставків. Серед трав'янистої рослинності берегів

переважають різноманітні злаки, кульбаба лікарська, пирій повзучий, подорожник, місцями є густі зарості кропиви дводомної. Зрідка на берегах зустрічаються дерева верби ламкої та берези бородавчастої.

На північному заході та на півночі знаходяться 3 відокремлені широколистяні ліси. У лісі спостерігається 3 яруси. У першому ярусі ростуть такі дерева: дуб, в'яз, ясен, береза, вільха, клен, липа, тополя. У другому ярусі ростуть молоді дерева та кущі ліщини. Третій ярус представлений такими трав'янистими рослинами: кропива дводомна, осоки, зірочник злаковий, конюшина гірська, суниця зелена, жовтець повзучий, герань криваво-червона, грабельки звичайні, купина багатоквіткова, незабудка лісова, та весняні рослини: пшінка весняна, фіалка лісова, ряст маршала, ряст ущільнений та пролісок дволистий.

Також на півночі від села знаходиться березовий ліс. Виділяється 2 яруси: перший ярус – береза повисла, другий ярус – трав'янисті рослини. Серед них переважають: злакові, парило звичайне, грицики, шавлія лучна, гвоздика дельтовидна та конюшина гірська.

Ще на півночі та на північному сході від села знаходяться пагорби. Частина вільна від лісів та полів густо поросла трав'янистими рослинами, серед них переважають: злакові, парило звичайне, шавлія лучна, цикорій, звіробій звичайний, гвоздика дельтовидна, суниця зелена, скереда покрівельна та віскарія звичайна. Поодинокі ростуть дикі груші та кущі глоду і шипшини.

На заході та півдні від села знаходиться луг, через який протікають річка Ромен та її старе русло. Ввесь луг поріс трав'янистою рослинністю. Серед яких переважають: осоки, очерет звичайний, рогіз широколистий, рогіз вузьколистий, кропива дводомна, лепеха звичайна, ехіноцистус, хміль, гірчак зміїний та валер'яна лікарська.

РОЗДІЛ 3

БІОЛОГО-ЕКОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПТАХІВ

На території досліджень вдалося виявити і визначити 44 види птахів, які відносяться до 16 родин ряду горобцеподібні (Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Горобцеподібні птахи с. Калинівка та його околиць

№	Вид	Статус перебування	Кількість	Охоронний статус
1	Жайворонок польовий <i>Alauda arvensis</i>	Гніздовий перелітний	Рідкісний	
2	Ластівка берегова <i>Riparia riparia</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний нечисельний	БК
3	Ластівка сільська <i>Hirundo rustica</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	БК
4	Ластівка міська <i>Delichon urbica</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	БК
5	Плиска жовта <i>Motacilla flava</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний нечисельний	БК
6	Плиска біла <i>Motacilla alba</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	БК
7	Сорокопуд терновий <i>Lanius collurio</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	БК
8	Вивільга <i>Oriolus oriolus</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний нечисельний	БК
9	Шпак звичайний <i>Sturnus vulgaris</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	

10	Сойка <i>Garrulus glandarius</i>	Гніздовий осілий	Звичайний чисельний	
11	Сорока <i>Pica pica</i>	Гніздовий осілий	Звичайний чисельний	
12	Ворона сіра <i>Corvus cornix</i>	Залітний	Рідкісний	
13	Крук <i>Corvus corax</i>	Гніздовий осілий	Звичайний нечисельний	
14	Очеретянка велика <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	БК
15	Очеретянка ставкова <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний нечисельний	БК
16	Вівчарик-ковалик <i>Phylloscopus collybita</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	БК
17	Вівчарик весняний <i>Phylloscopus trochilus</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	
18	Трав'янка лучна <i>Saxicola rubetra</i>	Гніздовий перелітний	Рідкісний	БК
19	Горихвістка чорна <i>Phoenicurus ochruros</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний нечисельний	БК
20	Вільшанка <i>Erithacus rubecula</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний нечисельний	БК
21	Соловей східний <i>Luscinia luscinia</i>	Гніздовий перелітний	Рідкісний	БК
22	Синьошийка <i>Luscinia svecica</i>	Гніздовий перелітний	Рідкісний	БК
23	Дрізд чорний <i>Turdus merula</i>	Гніздовий перелітний	Рідкісний	
24	Дрізд співочий	Гніздовий	Звичайний	

	<i>Turdus philomelos</i>	перелітний	чисельний	
25	Чикотень <i>Turdus pilaris</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	
26	Синиця довгохвоста <i>Aegithalos caudatus</i>	Гніздовий осілий	Звичайний чисельний	
27	Ремез <i>Remiz pendulinus</i>	Гніздовий перелітний	Рідкісний	
28	Гаїчка болотяна <i>Parus palustris</i>	Гніздовий осілий	Рідкісний	
29	Синиця велика <i>Parus major</i>	Гніздовий осілий	Звичайний чисельний	БК
30	Синиця блакитна <i>Parus caeruleus</i>	Гніздовий осілий	Звичайний чисельний	БК
31	Повзик <i>Sitta europaea</i>	Гніздовий осілий	Звичайний чисельний	БК
32	Підкоришник звичайний <i>Certhia familiaris</i>	Гніздовий осілий	Звичайний чисельний	БК
33	Горобець хатній <i>Passer domesticus</i>	Гніздовий осілий	Звичайний чисельний	
34	Горобець польовий <i>Passer montanus</i>	Гніздовий осілий	Звичайний чисельний	
35	Зяблик <i>Fringilla coelebs</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	
36	В'юрок <i>Fringilla montifringilla</i>	Пролітний	Звичайний чисельний	
37	Щиглик <i>Carduelis carduelis</i>	Гніздовий осілий	Звичайний чисельний	БК
38	Зеленяк <i>Chloris chloris</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	БК

39	Чиж <i>Spinus spinus</i>	Зимуючий	Звичайний нечисельний	БК, ЧсСум
40	Коноплянка <i>Acanthis cannabina</i>	Гніздовий кочуючий	Звичайний нечисельний	БК
41	Чечітка звичайна <i>Acanthis flammea</i>	Зимуючий	Звичайний чисельний	БК
42	Снігур <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	Зимуючий	Звичайний чисельний	ЧсСум
43	Костогриз <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	
44	Вівсянка звичайна <i>Emberiza citronella</i>	Гніздовий перелітний	Звичайний чисельний	БК

Серед птахів, яких вдалося виявити на території досліджень, 26 видів належить до гніздових перелітних, 12 видів – до гніздових осілих, 1 вид залітний, 1 гніздовий кочуючий, 1 вид пролітний та 3 види зимуючих.

За екологічним вподобанням місця гніздування 6 видів є водно-болотними, 25 видів – лісовими, 10 – лучними, 7 видів синантропними та 14 видів оселяються в зелених насадженнях.

Серед птахів що гніздяться на території досліджень 9 видів гніздяться на землі, 23 – на деревах, 1 – в норах, 10 – в різноманітних нішах та 3 види роблять гнізда на трав'янистих рослинах.

Серед птахів, що гніздяться, по кількості видів домінує родина мухоловкових – 8 видів, в'юркові – 6 видів. Серед зимуючих птахів домінують 2 види родини в'юркових. Серед птахів, що гніздяться домінують птахи деревно-чагарникового комплексу – 23 види, серед яких 8 видів-дуплогніздників і 15 видів, які гніздяться відкрито.

Особливий охоронний статус мають 26 видів птахів. Із них 2 види занесені до списку видів рослин і тварин, що підлягають особливій охороні

на території Сумської області [15] і 25 видів занесені До Додатку II Бернської конвенції (Види, що потребують особливого захисту) [7].

Слід зазначити, що на видове різноманіття і чисельність окремих видів птахів негативно впливають ціла низка факторів – випалювання трав'янистих рослин, розорювання прибережної смуги, мисливське браконьєрство, хижацтво собак і кішок, розорювання степових ділянок, вирубка лісу і в першу чергу старих дуплистих дерев, осушування водойм. Важливим негативним чинником є таке поширене явище, як випалювання очерету, яке відбувається регулярно кожної весни і осені, якщо довгий час стоїть суха погода. Особливо шкідливим для птахів є пізньовесняне випалювання, коли птахи вже встигли зробити свої гнізда, а деякі і відкласти яйця. Крім того, птахи лишаються укриттів і місць харчування.

На чисельність більшості видів птахів впливають сірі ворони та домашні і здичавілі кішки і собаки. Особливо це відбувається у травні та червні, коли у наземно гніздуючихся птахів у гніздах є кладки і пташенята, а пізніше масово з'являється молодняк птахів, які ще досить необережні і не дуже вправно літають. Найбільший прес цих хижаків відбувається у межах прибережних будівель та на прилежній до них території, де концентрація котів і собак найбільша.

РОЗДІЛ 4

ПОВИДОВІ НАРИСИ

Родина Ластівкові Hirundinidae

Ластівка берегова *Riparia riparia*

Гніздовий перелітний птах. Гніздяться у норах [10]. Їх нори я виявила 3.04 2019 року у глинистому обриві в одному з пагорбів. У колонії виявилось лише 4 жилих гнізда.

Ластівка сільська *Hirundo rustica*

Гніздовий перелітний птах. Чисельність цього виду різко скорочується. Гніздяться в сараях, під стріхами старих будинків та на горищах. Будують відкриті гнізда із соломи та грязі, тому часто можна спостерігати біля калюж. Перших птахів я зустріла 1.05.2019 року, наступного року прилетіли раніше – 19.04.2020 р. Цікаво відмітити, що при однакових умовах і характері будівель, в деяких дворах живе лише 1 пара сільських ластівок, а в інших до 11 пар. За літо відкладають 2 кладки по 4-6 яєць. Живиться комахами, яких ловить в польоті, часто можна спостерігати над водоймою, особливо у вечірній та ранковий час.

При появі хижаків – котів, яструбів, сільські ластівки нападають на них зграєю, як у повітрі так і на землі, видаючи при цьому характерні звуки. Проте ці птахи людей не бояться і покійно сидять за 60 сантиметрів від них, не дуже хвилюються навіть якщо заглянути у гніздо.

Осіною збираються у зграю та відлітають. Найбільша зграя, яку довелося побачити складалася із близько 40 особин (21.08.2020 р.).

Міська ластівка *Delichon urbica*

Гніздовий перелітний птах. На території села цей вид є чисельний і його кількість постійно зростає. Міська ластівка гніздиться колоніями. Мені доводилося зустрічати 17 жилих гнізд на території одного подвір'я. Будують закриті гнізда переважно із грязі у вигляді напівкулі. Улюбленим місцем гніздування є верхня частина вікна, також гніздяться під стріхами та у покинутих будівлях. Зафіксований випадок побудови гнізда у вигляді кулі на електродротах із лампочкою, гніздо звисало на 50 сантиметрів.

Ластівки міські живляться комахами, яких добувають у польоті.

Часто ці птахи нападають на котів, які з легкістю дістаються до їхніх гнізд.

Перших ластівок на весні я зустріла 24.04.2019 року та 29.04.2020 року.

Восени збираються зграями до сотні особин та сидять на лінії електропередач. Останню зграю спостерігала 3.09.2019 та 28.08. 2020 року.

Родина Жайворонкові *Alaudidae*

Жайворонок польовий *Alauda arvensis*

Гніздовий перелітний птах.

Прилітає ранньою весною Зграйку із 4 особини вдалося побачити 19.05.2019 року. Гніздиться на землі на луках.

Птахи досить сторожкі та полохливі. Їх чисельність в районі досліджень з кожним роком зменшується. Це пов'язано із інтенсивним обробітком полів, де вони гніздяться.

Родина Плискові *Motacillidae*

Плиска жовта *Motacilla flava*

Гніздовий перелітний вид.

Плиска жовта гніздиться на землі на лузі та вологих місцях. Гнізда робить у густій траві.

Харчується переважно комахами та павуками. Їжу збирає на землі. Вперше зустріла 15.05.2020 року, а востаннє спостерігала 11.08.2020 року.

Найчастіше плиска жовта спостерігалася на свіжо-розораних ділянках землі, де вона розшукувала собі їжу.

Плиска біла *Motacilla alba*

Гніздовий перелітний вид.

Гніздиться повсюди: у розщелинах стін, під стріхою, у купі дров, у дуплах дерев [10]. Відкладає 5-6 яєць. За літо робить 2, а інколи 3 кладки. Гніздо будує із сухих стебел трав, сухого листя, шматочків моху та шерстю тварин. Самець охороняє ділянку з гніздом від особин свого виду. Яйця у плиски білої мають білуватий або блакитний колір із темно-сірими цятками. Пташенят вигодовують обоє батьків протягом 2 тижнів. Птах широко поширений, його можна побачити щодня в селі та на водоймах.

Харчується комахами, яких ловить по землі і в повітрі. Плиска біла легко визначається через своєрідні коливання хвостом під час ходьби, людей вони підпускають до себе досить близько.

Вперше навесні я зустрічала білих плисок 12.04.2019 р., 23.03.2020 р. та 6.04.2021 року. Осінній переліт триває із вересня до жовтня. Останніх птахів я зустрічала 3.10.2019 р. та 16.11.2020 року.

25.06.2020 року я знайшла покинуте гніздо білої плиски серед купи дров. У знайденому мною гнізді були нитки із поліпропіленового мішка. У гнізді було 4 яйця, з яким так і не вилупились пташенята. Цікавим було те, що яйця були втопані у дно гнізда. На цьому місці 2.06.2020 року я спостерігала, як дорослі особини годують пташеня, що покинуло гніздо. Цікаво що іноді дорослий птах приносив їжу, але не віддавав, а сідав за

декілька метрів і приманював примушуючи злетіть, часто підлітаючи та демонструючи злет. Пташеня відмовлялось злітати протягом 4 годин. Але потім почало перепорхувати за батьками із їжею.

Родина Сорокопудові Laniidae

Сорокопуд терновий *Lanius collurio*

Гніздовий перелітний птах.

Був зустрінутий у лузі, на лісових галявинах та в садах. Для гніздування обирає кущі або молоді дерева. У кладці 4-7 яєць. Гніздо будують із стебел сухих трав, а вистилають пухом, пір'ям та шерстю тварин [14]. Харчується комахами та дрібними хребетними, такими як миші та ящірки. Часто наколює здобич на колючку або міцну тоненьку гілочку.

1.08.2019 року був зустрінутий молодий птах, який не міг літати через те, що його пір'я було забруднено соняшниковою олією. Молодий птах у такому стані прожив в саду на траві протягом 2 тижнів, після чого його з'їла кішка.

Найбільш рання дата зустрічі тернового сорокопуда була 16.05.2020 року. Все літо їх можна було спостерігати на кущах, де вони сиділи і видивлялися здобич.

29.06.2020 року було знайдено гніздо сорокопуда тернового, яке знаходилося на молодій дикій груші на висоті 40 сантиметрів. У ньому було 6 пташенят, ще із закритими очима та зовсім без оперення. Наступного разу при огляді гнізда 6.07 пташенята були вже в оперенні і пересувалися по гілках біля гнізда. Дорослі птахи голосно кричали та літали навколо гнізда доки я встановлювала міні камеру для спостереження за гніздом. Дорослі птахи вже за 7 хвилин повернулись до гнізда і продовжили годувати пташенят. За 2 години вони прилітали 9 разів.

Восени птахи відлітають, останніх особин вдалося побачити 24.08.2020 року.

Родина Вивільгові Oriolidae

Вивільга *Oriolus oriolus*

Гніздовий перелітний птах.

Оселяється у лісі, гніздиться і постійно перебуває у кронах дерев. Вивільга є досить потайний птах, тому помітити його дуже важко.

Живиться вивільга комахами та плодами. Навесні вперше цього птаха було зустрінуто 5.05.2020 року.

На території досліджень тримається щонайменше 4 пари.

Свої гнізда вивільги роблять у вигляді «гамаку» і підвішують в розгалуженні гілок.

Родина Шпакові Sturnidae

Шпак звичайний *Sturnus vulgaris*

Гніздовий перелітний вид.

Шпаки зазвичай оселяються у шпаківнях та дуплах дерев. У кладці 4-5 яєць блакитного кольору [14].

Після весняного прильоту деякий час тримаються зграями, а потім розлітаються парами на гніздування. Гніздо будує самка, самець допомагає насиджувати яйця. Із середини літа шпаки знову збираються в зграї.

Живляться шпаки переважно комахами, а також павуками та равликами [10]. Після вилуплення пташенят дорослі птахи відносять шкарлупу з яєць подалі від гнізда.

Під час весняного перельоту перших птахів вдалося побачити 14.03.2019 та 25.03.2020 року. 29.08 молодий птах зіткнувся із стіною будинку, зламав дзьоб та моментально помер.

Останніх птахів на осінньому прольоті бачила 23.08.2020 року.

Родина Воронові Corvidae

Сойка *Garrulus glandarius*

Гніздовий кочовий вид.

Оселяється переважно в лісі, але зустрічається і в посадках та садах. Сойка будує гнізда на деревах з гілочок та вистилає корінцями, сухою травою і шерстю. Кладка з 5-7 яєць зеленуватого кольору з буро-сірими плямами [14]. У насиджуванні і вигодовуванні беруть участь обоє батьків.

Харчується жолудями, ягодами, насінням, комахами та навіть хребетними тваринами, такими як дрібні гризуни, ящірки, жаби і дрібні птахи [10]. Часто розорює гнізда інших птахів.

Сорока *Pica pica*

Осілий птах.

Оселяються у чагарниках, посадках, у прибережній зоні та в садах. Сороки будують декілька гнізд, але вирощують потомство в одному. Гнізда великі кулястої форми складені із гілочок вимашчені глиною зсередини [14]. Яйця відкладають у квітні або травні. Кладка 5-8 яєць.

Харчується різноманітною їжею: комахами, дрібними хребетними в тому числі і пташками, досить часто розорює гнізда, також часто скльовує насіння та зерно на полях. До її раціону може входити падло [10].

За час досліджень було знайдено 2 гнізда поблизу старого русла річки на невеликій вербі та 6 гнізд біля ставка «Ліоновський». В районі досліджень 2-3 особини спостерігалися протягом всього року.

Ворона сіра *Corvus cornix*

Рідкісний залітний птах.

Зустрічалися лише 1 раз 09.08.2020 року, три особини сиділи на проводах електромережі разом зі зграєю шпаків звичайних, і періодично спускалися на луг, де розшукували їжу.

Сірі ворони як і більшість представників родини воронових всеїдні. Вони любляють комах, дрібних хребетних та яйця птахів [10].

Крук *Corvus corax*

Осілий птах.

Це найбільший із представників родини воронові. На досліджуваній території гніздиться в листяному лісі. Гніздо розташовує на розгалуженнях гілок біля високого стовбура, і складається із товстих гілок. Кладка складається із 3-7 яєць, але найчастіше буває 4-6 яєць блакитно-зеленого кольору з бурими та сіро-зеленими цятками [14].

До розмноження приступають рано – уже у березні самка відкладає кладку.

Харчується різноманітною їжею: дрібними хребетними, падлом, харчовими залишками та деякою рослинною їжею. Часто відвідує свіжозорані ділянки землі, де розшукає різних безхребетних.

Найчастіше їх можна зустріти в польоті, під час якого птах часто «крукає».

Родина Кропив'янкові *Sylvssdae*

Очеретянка ставкова *Acrocephalus scirpaceus*

Рідкісний гніздовий перелітний вид.

Гніздиться на околиці села в густих заростях очерету та рогозу поблизу осушувальних каналів. Гніздо будують на стеблах очерету із сухої трави, рослинного пуху та павутиння. Кладка складається із 4 – 6 яєць голубуватого або зеленуватого кольору із плямами сірого або бурого кольору [14].

Харчується комахами, які живуть поблизу водойм.

Навесні вперше я зустріла ставкову очеретянку 6.05.2020 року. В районі досліджень гніздилася лише одна пара ставкових очеретянок, які завжди знаходилися в одному місці і відлітали не більше ніж на 30 метрів від свого гнізда.

Востаннє їх спів було чути 8.09.2020 року.

Очеретянка велика *Acrocephalus arundinaceus*

Гніздовий перелітний вид.

Оселилася на всій території луку, де є зарості очерету. Гніздиться невеликими колоніями. Гніздо будує самка між кількома очеретинами із стеблин рослин, павутиння та рослинного пуху. Дно лотка вистилає дрібним сухим листям, тоненькими стеблинками, очеретяним пухом, а іноді пір'ям. Кладка складається із 5-6 яєць зеленуватого або блакитного кольору із коричневими або сірими цятками [14].

Харчуються переважно комахами, павуками та іншими безхребетними. І. Р. Мерзлікін описав випадок харчування мальками рибок біля поверхні води [13]. Пташенята, покидаючи гніздо, не вміють літати. Батьки годують пташенят 2 тижні після того як ті покидають гніздо.

Вперше зустріла очеретянку велику 29.04.2020 року на лузі. Вона сиділа на верхівці очеретини та голосно співала. В глибині очерету було чути голоси ще двох очеретянок.

Останніх птахів я чула 2.09.2020 року.

Вівчарик-ковалик *Phylloscopus collybita*

Гніздовий перелітний вид.

Гніздо мостить на землі серед відмерлої трав'янистої рослинності серед густих кущів. Гніздо будує самка використовуючи такі матеріали, як стебла трав'янистих рослин, мох та листя, іноді пір'я. Гніздо має характерну кулеподібну форму [14].

Живляться переважно комахами.

Уперше вівчарика-ковалика я почула 19.03.2019 року та 27.03.2020 року. Завзято відповідає на ввімкнений запис пісні свого виду.

Востаннє восени спів цього птахи я чула 22.09.2019 р. та 14.10.2020 року.

Вівчарик весняний *Phylloscopus trochilus*

Гніздовий перелітний вид.

Гніздиться на землі переважно в кущах та чагарниках в сухій траві поблизу відкритої місцевості. Гніздо типової для вівчариків кулеподібної форми переважно із сухої трави та торішніх листків, а внутрішня підстилка скрадається із пір'я, тоненьких травинок та іноді шерсті тварин. Кладка зазвичай складається з 6-7 яєць білого кольору із рудими плямами [14].

Харчується зазвичай павуками, комахами та інколи молюсками і ягодами.

Вперше весняного вівчарика я почула 4.04.2021 року у лісі поблизу луку.

Родина Мухоловкові *Muscicapidae*

Трав'янка лучна *Saxicola rubetra*

Гніздовий перелітний вид.

На досліджуваній території зустріла лише 1 пару.

Вперше зустріла 8.05.2020 року на пагорбі, порослому трав'янистою рослинністю. Птахи були дуже активними та постійно відвідували поле, яке було засіяне просом.

Горихвістка чорна *Phoenicurus ochruros*

Гніздовий перелітний синантропний вид.

Оселяється чорна горихвістка в населених пунктах. Гніздиться вона в різноманітних нішах, напівдуплах. Зазвичай птахи роблять дві кладки за літо із 5-6 яєць [14].

Вперше в Сумській області була зустрінена в 1960 році. З 1990-х років – звичайний гніздовий вид населених пунктів області [6].

Першого птаха в селі я зустріла 17.04.2020 року. Восени востаннє горихвістка зустрічалася 12.09.2020 року.

20.07.2020 року я знайшла гніздо чорної горихвістки. Гніздо було зроблене переважно із сухої трави та вистелено великою кількістю пір'я. Воно знаходилося на кутовій частині гаража на виступаючій дошці. Гніздо добре було видно з дороги та з двору. 26.06, 30.06 та 03.07.2020 року я встановлювала камеру над гніздом чорної горихвістки. Спостереження велося в усіх випадках по 1 годині і 6 хвилинам. В усіх трьох випадках дорослі птахи підлітали до гнізда вже через 1- 2 хвилини після встановлення камери. У вигодовуванні пташенят приймають участь обоє батьків.

26.06.2020 під час зйомок гнізда виявилось що пташенят 4 і вони ще без оперення. За час зйомки пташенят погодували 12 разів. Самка просиділа біля гнізда 8 хвилин спостерігаючи за оточуючим. 30.06.2020 року батьки годували потомство 8 разів, цікава поведінка самки: коли вона прилітає з їжею а пташенята не реагують на неї то вона відлітає і за хвилину повертається із тією ж їжею. 03.07.2020 року пташенята були вже в оперенні.

Самець горихвістки в кадр не потрапив, а самка годувала пташенят лише 4 рази, проте варто зауважити що їжа з кожним разом зйомки була більша.

Коли пташенята підростають, то годування відбувається рідше, проте їжа більша за розміром. Послід батьки виносять із гнізда. 05.07.2020 року пташенята покинули гніздо через тривожний крик самця і швидко почали ховатися в найближчих завалах металу, одне потрапило у трактор і йому довелося допомагати звідти вибратися. Наступного дня пташенят вже не побачила.

Вільшанка *Erithacus rubecula*

Гніздовий перелітний вид.

На території досліджень тримається узлісся. Гніздо складається із сухої трави, моху та сухого листя. За літо можуть зробити 2 кладки по 4-6 яєць [14]. Харчуються переважно комахами та павуками.

Вперше зустріла 20.04.2019 року, також зустрічала 28.04.2020 Р. та 1.05.2020 року.

Соловейко східний *Luscinia luscinia*

Гніздовий перелітний птах.

Оселяється на узліссях, в лісосмугах та закинутих садах. Гніздиться на землі біля коріння кущів, дерев, іноді під кущами хмизу. Гніздо будують із старого листя дерев, гілочок, сухих стебел трав'янистих рослин та часто листя осоки. Лоток вистилають тонкими стеблами та листками злаків, корінцями і шерстю тварин. Кладка 4-5 яєць від оливково-коричневого до темно-шоколадного кольору [14].

Вперше весною зустрічали 03.05.2020 та 20.04.2021 року. Останніх птахів зустрічали 25.08.2020 р.

Синьошийка *Luscinia svecica*

Гніздовий перелітний птах.

На території досліджень селиться на заболоченій частині луку. Гніздо роблять із листя дерев, стебел і листя трав та моху. Кладка складається із 5-6 яєць коричневого або сіро-зеленого кольору із коричневими цятками [14].

Харчуються синьошийки різними дрібними безхребетними.

Чикотень *Turdus pilaris*

Гніздовий перелітний птах.

Гніздо чикотні будують на деревах із сухої трави, гілочок та мокрої землі. Кладка складається із 4-6 яєць зеленуватого кольору з бурими плямами [14]. Гніздяться переважно колоніями.

Живляться чикотні комахами та плодами деяких рослин.

В період міграції чикотні утворює великі зграї. Одну особину приніс кіт. Зграя приблизно 50 особин спостерігалася у липні 2020 року щодня на великій шовковиці на одному з подвір'їв села.

Дрізд чорний *Turdus merula*

Гніздовий перелітний вид.

Оселяється в лісах і парках на кущах і деревах. Гнізда будують із сухих прутиків, корінців та землі. Кладка найчастіше із 2-4 яєць.

Харчується птах переважно комахами, слимаками та черв'яками.

В районі досліджень знайдене старе гніздо на кущах на узбіччі дороги в 2019 році. У 2020 році зграя із 15 – 20 особин була на прольоті, а у 2021 році 8 квітня було помічено 6 осіб та лузі.

Дрізд співочий *Turdus philomelos*

Гніздовий перелітний птах.

Оселяється в лісах, садах, на узбіччях доріг та кладовищі. Для гнізд обирає кущі та дерева. Як будівельний матеріал використовує переважно сухі рослини та тоненькі гілочки, а із середини вимазується шаром глини із тирсою. На досліджуваній території знайдено в одному місці 7 старих гнізд. Всі знайдені гнізда розташовувалися на заборах сусідніх будинків, які щільно заросли диким виноградом.

Одне із гнізд повторно зайняв співочий дрізд. Гніздо було розташоване за 1 метр від дороги. 30.04.2020 року в гнізді знаходилося 6 яєць блакитного кольору в темні крапочки. Пташенята вилупилися в період між 11.05 та 13.05.2020 року. 20.05.2020 року всі 6 пташенят були в оперенні. 24.05.2020 року під час чергової установки камери над гніздом дорослі птахи закричали і пташенята за секунду повистрибували з гнізда. Дорослі птахи почали нападати на дослідника. Через деякий час повернувшись на місце події побачила, що пташенята сидять на обочинах дороги і не тікають. Їх спіймали та повернули у гніздо, але батьки їх звідти увели. 26.05.2020 року 2 дорослих та 4 молодих птахів бачили неподалік від гнізда.

15.05.2020 року було знайдено гніздо біля ставка на кущі бузини. В період до 20.05.2020 року яйця були з'їдені і від них залишились дрібні кусочки шкаралупи.

На території досліджень окрім вищезгаданих знайдено ще 18 порожніх гнізд співочого дрозда. 4 з них знаходилось у лісі, 6 – на узліссі, 5 – на території села та 3 – у лузі на невеликих деревах, які поросли хмелем.

Навесні перші особини помічені 10.04.2019 р, 06.04.2020 та 08.04.2021 року.

Родина Довгохвостосиницеві Aegithalidae

Синиця довгохвоста *Aegithalos caudatus*

Осілий вид.

Синиця довгохвоста оселяється у чагарниках та лісах. Гніздо у вигляді кулі переважно на деревах. Зграя довгохвостих синиць із 30 особин регулярно харчувалася на протязі грудня місяця 2018 року на узліссі.

Влітку птах не підпускає близько до себе, тому побачити її значно складніше. 08.06.2020 року дорослу особину спостерігала із гусінню в дзьобі. Птах декілька разів пролітав одним і тим же маршрутом із різною їжею, але пташенят або гніздо знайти не вдалося.

30.01.2021 року вперше вдалося спровокувати птахів, які ховалися на верхівках дерев у лісі, на поклик за допомогою відтворення їхнього співу. А у наприкінці квітня того ж року вдалося приманити 3 особини тим самим способом.

Родина Синицеві Paridae

Ремез *Remiz pendulinus*

Гніздовий перелітний птах.

На досліджуваній території вдалося знайти лише 1 гніздо на березі старого русла річки Ромен. Гніздо звисало на гілці верби у вигляді рукавички з бічним входом у вигляді трубки. Гніздо будують як самець так і самка використовуючи для цього пух тополі та очерету.

Синиця блакитна *Parus caeruleus*

Осілий вид.

Синиця блакитна оселяється всюди, де є дуплисті дерева, із задоволенням займає штучні домівки для птахів. Гніздо складається із моху, сухої трави, пір'я та шерсті тварин. Кладка складається із 8-12 яєць білого

кольору із бурими плямами [14]. Харчується як тваринною, так і рослинною їжею.

Взимку тримаються в зграях із іншими видами синиць, часто прилітає на годівничку із задоволенням харчується салом, соняшниковим насінням, розколеними грецькими горіхами та пшоном. Із острахом бере корм із рук.

В січні – лютому 2021 року 8 особин у складі зграї великої синиці було помічено на подвір'ї та 4 особини – у лісі.

Гаїчка болотяна *Parus palustris*

Осілий вид.

Гаїчка болотяна гніздяться в дуплах. Гніздо будує із моху, лишайнику, сухої трави та шерсті тварин. Кладка складається із 7-10 білих яєць [14]. Харчується комахами, павуками та насінням.

На території досліджень вперше зустріла 14.04.2020 року. Взимку спостерігалась на годівничці щодня разом із синицею великою та синицею блакитною.

Синиця велика *Parus major*

Осілий вид.

Синиця велика оселяється в лісах, парках, садах, де є дуплисті дерева, часто займає штучні домівки. На території досліджень гнізда були знайдені в синичнику, поштовій скринці та в залізному ящику.

Харчується безхребетними та насінням, взимку на годівниці віддавала перевагу грецьким горіхам та насінню гарбуза. Взимку в селі спостерігалися великі синиці, які супроводжували дятлів. Дятел роздовбує стовп електромережі або піднімає кору старого дерева, а синиці сидять поряд, як тільки дятел відлітає синиці відразу прилітають на його місце і розшуковують там личинок жуків, яких не знайшов дятел.

Родина Повзикові Sittsdae

Повзик *Sitta europaea*

Осілий вид.

Оселяється в лісах, парках і садах. Гніздиться в дуплах, розщелинах та шпаківнях. Якщо льоток не підходить за розмірами, то птах замазує його глиною або подібними матеріалами. Спостерігалися випадки використання повзиками мила для замазування льотка [11]

В районі досліджень спостерігався головним чином в лісі. В селі зустрічався переважно взимку, іноді на годівничці.

Родина Підкоришникові Certhiidae

Підкоришник звичайний *Certhia familiaris*

Осілий вид.

На досліджуваній території зустрічався лише в лісі. Гніздо робить у розщелинах та під корою, може оселятися в штучних гніздівлях та розщелинах стін.

Харчується зазвичай комахами які знаходить на деревах рухаючись по спіралі від низу до верху дерева. 22.05.2020 року спостерігали за 4 особинами, які трималися зграйкою і не боялися людину.

Родина Горобцеві Passeridae

Горобець хатній *Passer domesticus*

Осілий вид.

Гнізда влаштовує під дахами будинків, у залізних горизонтальних трубах, шпаківнях та гніздах білих лелек. Гніздо роблять. За сезон відкладають 2-3 кладки по 4-6 яєць [14].

На досліджуваній території зустрічається переважно влітку. В кінці літа зустрічаються зграї у 50 – 70 особин.

Горобець польовий *Passer montanus*

Осілий вид.

Зустрічається частіше ніж хатній. Гніздиться в дуплах, штучних гніздівлях, гніздах великих птахів, та гніздах міської ластівки. Гнізда будують із того ж матеріалу, що і горобець хатній – із сухої трави, шерсті тварин, паперу та шматків ганчірок і пір'я.

За сезон роблять 2-3 кладки по 5-6 яєць [14].

Харчуються влітку комахами, а взимку насінням рослин, часто зустрічається на годівничці. Серед різноманітний кормів перевагу віддає зернам пшениці.

Родина В'юркові *Fringillidae*

Зяблик *Fringilla coelebs*

Гніздовий перелітний вид.

В районі досліджень звичайний чисельний вид. В районі досліджень найчастіше зустрічається в лісі та на узліссі. Гнізда будують із моху і м'яких стебел, а зовні маскувалися лишайниками із дерев, коконами комах та павутиною. Усередині гнізда була м'яка підстилка із вовни, шерсті ссавців та дрібного пір'я [14].

За літо зяблик робить 2 кладки [14].

В'юрок *Fringilla montifringilla*

Пролітний вид.

В'юрків ми зустріли 08.04.2021 року на весняному прольоті. Впродовж тижня птахи зустрічалися в лісі, вони голосно співали та трималися верхівок дерев.

Чиж *Spinus spinus*

Зимуючий на Сумщині вид.

На досліджуваній території зустрічається під час весняних та осінніх міграцій в кінці жовтня – на початку листопада та у березні – травні зграями по 15-25 особин.

Зеленяк *Chloris chloris*

Гніздовий перелітний вид.

В районы досліджень оселяється в садах, парках та лісах.

Гніздо порівняно великих розмірів, але неглибоке. Побудовано його з корінців, дрібних гілочок і моху, який видно крізь стінки. Воно вистелено м'якими корінцями, шерстю, волоссям ссавців і пір'ям. В якості будівельного матеріалу зустрічається і рослинні волокна, вплетені зовні і зсередини.

Перші зеленяки весною були зустрінуті 15.04.2019 р. і 18.04.2020 р.

На зиму улітає, проте деякі особини залишаються зимувати і кочують у пошуках їжі. Так, 14.02.2021 року 2 особини прилітали на годівничку на подвір'ї.

Щиглик *Carduelis carduelis*

Осілий гніздовий вид.

Оселяється у лісах, парках і садах. В кінці квітня щиглики влаштовують гнізда на листяних, часто фруктових деревах, зазвичай на кінці гілки, подалі від стовбура. В якості будівельного матеріалу використовують

м'які корінці, суху траву, мох і різні рослинні волокна. Гніздо птахи потім покривають павутиною і лишайником із навколишніх дерев. Стінки гнізда доволі міцні, а їх краї дещо загнуті всередину. Лоток встелений пухом, шерстю, кінським волосом і пір'ям. Самиця весь час тримається поруч із гніздом і співає.

Харчуються птахи комахами та насінням рослин. Весною щиглики вперше мною зустрічалися 24.04.2019 р. та 14.04.2020 року. В серпні спостерігаються невеликі зграї птахів. Одну зграю із 15 особин вдалося побачити взимку на забур'яненому огороді.

Коноплянка *Acanthis cannabina*

Кочуючий, гніздовий частково зимуючий вид Сумської області [5].

На території досліджень гніздовий перелітний. Оселяється по чагарниках, у садах та на городах. Гніздо будує на кущах, у заростях бур'янів використовуючи стебла та корінці трав'янистих рослин, вистилають гніздо шерстю тварин та пір'ям. За літо роблять 2 кладки по 4-6 яєць кремового кольору із бурими цятками. Харчуються переважно насінням рослин, комахами вигодовують потомство.

Навесні перших птахів я зустріла 28.04.2020 та 08.04.2021 року.

30.04.2020 р. мною було знайдено гніздо коноплянки на дерев'яному паркані в густих заростях плюща. В гнізді знаходилась кладка із 5 яєць. 10.05.2020 р. всі пташенята вилупились. Завдяки встановленій камері вдалося з'ясувати, що батьки в перші дні годують їх 10-12 разів на годину. Самиця приймає активну участь у вигодовуванні потомства. Пташенята покинули гніздо 24.05.2020р.

03.06.2020р. кіт приніс молоду особину коноплянки.

Чечітка звичайна *Acanthis flammea*

Зимуючий вид.

В районі досліджень спостерігалася зграя близько 10 особин з 20.12. по 15.01.2021 року на межі лісу та поля. Птахи годувалися насінням бур'янів.

Снігур *Pyrrhula pyrrhula*

Зимуючий вид.

В районі досліджень перші зграї 15-20 особин з'являються на початку листопада. Зустрічаються птахи переважно в лісі, де тримаються верхівок дерев. Востаннє птахи зустрічаються в кінці лютого.

Костогриз *Coccothraustes coccothraustes*

Перелітний гніздовий вид.

Оселяється в лісах, садах і парках. Гніздиться переважно в кроні дерева. Як будівельний матеріал використовує сухі гілочки, лишайники, вистилає тоненькими корінцями, стеблами трав та шерстю тварин. Відкладають 4-6 яєць зеленувато-сірого або блідо-блакитнувато-зеленуватого кольору з рідкими оливково-бурими плямами [14].

Харчуються кісточковими, насінням бур'янів, яблук, груш, шипшини та комахами.

В районі досліджень перших птахів я зустріла 15.04.2020 року.

Цей птах добре відомий місцевим мешканцям, як злісний шкідник кісточкових садових культур. У період дозрівання плодів на вишнях і черешнях костогризи в масі відвідують сади, в яких живляться ядром кісточок цих культур, не чіпаючи при цьому соковиту м'якоть плодів.

Вівсянкові *Emberizidae*

Вівсянка звичайна *Emberiza citronella*

Гніздовий частково перелітний вид.

Оселяється в парках, садах, на узліссі, на галявинах та у лузі. Гніздиться на землі в ямці використовуючи розмочені стебла і листя злакових рослин, як домішки мох та лишайники, вистилає шерстю тварин. За літо роблять 2 кладки по 3-6 яєць [14] .

Харчується комахами та насінням рослин.

Взимку зграя 50-60 особин щодня прилітали до годівниці на подвір'ї, їли переважно насіння злаків, рідко насіння соняхів та ядра грецьких горіхів. Іноді зграя залишалася на ночівлю на вишні.

ВИСНОВКИ

1. На території досліджень спостерігалось 44 види птахів із 16 родин ряду горобцеподібні.
2. Із них 26 видів гніздових перелітних, 12 гніздових осілих, 1 вид залітний, 1 – гніздовий кочуючий, 1 – пролітний та 3 зимуючих види.
3. Серед гніздових птахів 7 синантропних видів, 6 водно-болотних, 9 лугових, 26 лісових та 14 видів із зелених насаджень.
4. Серед птахів, що гніздяться домінують птахи дерево-чагарникового комплексу.
5. Серед синантропних птахів за чисельністю переважають ластівка міська та горобець хатній.
6. Серед водно-болотних птахів за чисельністю переважає очеретянка велика.
7. Серед птахів луку за чисельністю переважає вівсянка звичайна.
8. Серед птахів лісу за чисельністю переважають зяблик та синиця велика.
9. Серед птахів зелених насаджень за чисельністю переважають синиця велика, вівсянка звичайна, горобець польовий.
10. Серед родин за кількістю видів домінує родина в'юрових – 8 видів.
11. Серед всіх знайдених птахів 26 видів потребують особливий охоронний статус. Серед них 2 видів занесено до Регіонального червоного списку Сумської області, 25 видів занесено до Додатку II Бернської конвенції.
12. Головна причина скорочення чисельності і видового різноманіття на території досліджень знищення місць мешкання – розорювання степових ділянок, вирубка лісу і в першу чергу старих дуплистих дерев, осушування водойм та випалювання сухої рослинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко В. А. Зимова орнітофауна села Калинівка та його околиць // Зб. мат-лів I Всеукраїнської заочної наукової конференції «Освітні та наукові виміри природничих наук», присвяченої 90-річчю заснування природничо-географічного факультету сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2020. С. 18-20.
2. Волчанецкий И.Б. Заметки об орнитофауне Сумской области // Тр. НИИ биологии и биол. ф-та. Уч. зап. ХГУ. 32. № 130. 1962. С. 123-125.
3. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області. Сумська обласна державна адміністрація Департамент екології, природних ресурсів та паливно-енергетичного комплексу 2019р. <https://mepr.gov.ua/files/docs/Reg.report/2019/%D0%A1%D1%83%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf>
4. Книш М.П. Птахи околиць біологічного стаціонару «Вакалівщина» // Вакалівщина: До 30-річчя біологічного стаціонару Сумського педінституту. Суми, 1998. С. 99-120.
5. Книш М.П. Фауна та населення птахів степових ділянок заповідника «Михайлівська цілина» // Проблеми збереження ландшафтного, ценотичного та видового різноманіття басейну Дніпра. Зб. наук. праць. До 75-річчя заповідника «Михайлівська цілина». Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2003. С. 164-172.
6. Книш М. П. В. М. Грищенко. Розуміючи – оберігай: тваринний світ Сумщини: навчально-методичний посібник – Суми: Університетська книга, 2010. 236 с.
7. Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування у Європі (Берн, 1979 рік). Додаток II: Види тварин, що підлягають особливій охороні. Київ: Мінекобезпеки України, 1998. 76 с.

8. Лебедь Е.А., Мерзликин И.Р. Новые данные о некоторых гидрофильных птицах верхней Ворсклы // Птицы бас. Сев. Донца. Харьков, 1998. 4-5. С. 28-31.
9. Марисова І. В., Талпош В. С. Птахи України. Польовий визначник / І. В. Марисова, В. С. Талпош. Київ: Вища школа, 1984. 184 с.
10. Матвиенко М.Е. Очерки распространения и экологии птиц Сумской области (60-е годы XX ст.). Суми: Университетская книга. 2009. 210 с.
11. Мерзликин И.Р., Кузьменко В.Ю. Об использовании обыкновенным поползнем мыла для обмазывания летков // Беркут, 2009. Т. 18. Вып. 1-2. С. 213.
12. Мерзлікін І. Р., Піддубина М. Г. Орнітофауна «Михайлівської цілини» та історія її вивчення // Проблеми збереження, відтворення і стабілізації степових екосистем. Мат-ли міжнародної наук. конф. Маріуполь: Рената, 2011. С. 83-88.
13. Мерзлікін І. Р. О добывании рыбы деревенской ласточкой // Русский орнитологический журнал, 2014. Т. 23. №1048. С 4762.
14. Михеев А. В. Определитель птичьих гнезд. Учеб. пособие для студентов биол. специальностей пед. ин-тов. М.: Просвещение, 1975. 171 с.
15. Офіційний сайт Сумської обласної ради. Додаток 1. «Перелік видів рослин, тварин і грибів, що підлягають особливій охороні на території Сумської області». Рішення Сумської обласної ради шостого скликання від 18.11.2011 р. URL: <http://sorada.gov.ua/dokumenty-oblrady/6-sklykannja/category/67-rishennja-11-sesiji.html>.
16. Сомов Н.Н. Орнитологическая фауна Харьковской губернии. Харьков, 1897. Тип. А. Дарре. 680 с.
17. Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Птахи фауни України: польовий визначник. Київ, 2002. – 416 с.